

STENOGRAFSKE BELEŠKE
NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 5

BEOGRAD 1936 GODINE

KNJIGA 3

XXI REDOVNI SASTANAK

NARODNE SKUPŠTINE
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

DRŽAN 7 MARTA 1936 GODINE U BEOGRADU

PRETSEDAVALI:

PRETSEDNIK

STEVAN ĆIRIĆ

i

POTPRETSEDNIK

Dr. JOSIP REŽEK

SEKRETAR

ANTE KOVAČ

Prisutni g. g. Ministri: Ministar unutrašnjih poslova dr. Anton Korošec, Ministar bez portfelja dr. Šefkija Behmen, Ministar poljoprivrede Svetozar Stanković, Ministar trgovine i industrije dr. Milan Vrbanić, Ministar građevina dr. Marko Kožul, Ministar šuma i rudnika Đura Janković, Ministar prosvete Dobrivoje Stošović, Ministar finansija Dušan Letica, Ministar pravde dr. Mile Miškulin, Ministar pošta, telegrafa i telefona dr. Branko Kaluderčić, Ministar bez portfelja dr. Miho Krek.

POČETAK U 10.45 ČASOVA.

SADRŽAJ:

Pre dnevnog reda: 1. — Čitanje i usvajanje zapisnika XX redovnog sastanka;

2 — Saopštenje amandmana koje podnosi Ministar finansija o izmenama i dopunama u predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom finansijskog zakona za 1936/37 godinu — Ministarstvo finansija — Budžetsko odeljenje — Br. 2537/VIII od 6 marta 1936 godine;

3 — Saopštenje molbi za odsustva narodnih poslanika;

4 — Saopštenje molbi i žalbi.

Govornici: Pretsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić.

Dnevni red: Produženje pretresa u pojedinostima budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1936/37 godinu:

1 — Pretres budžeta rashoda — VIII razdeo — Ministarstvo finansija.

Govornici: Ministar finansija Dušan Letica, Todor Mihajlović.

— Saopštenje izveštaja Imunitetnog odbora o jedno-glasnoj odluci da se Damjan Arnautović, narodni poslanik, izda sudu za produženje krivičnog postupka zbog dela zločina.

Govornici: Pretsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić.

1a — Produženje pretresa i usvajanje budžeta rashoda — VIII razdeo — Ministarstvo finansija.

Govornici: Radisav Vučetić, Pretsednik Narodne skupštine Stevan Ćirić (2 puta), izvestilac dr. Časlav Nikitović.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, otvaram XXI redovni sastanak Narodne skupštine.

Molim sekretara g. Antu Kovača da izvoli pročitati zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar Ante Kovač pročitao zapisnik XX redovnog sastanka.

Pretsednik Stevan Ćirić: Ima li ko od gospode narodnih poslanika kakvu primedbu na zapisnik? (Nema).

Gospodo narodni poslanici, dopustite mi ipak da ja jednu primedbu stavim. Ako sam dobro čuo kako je g. sekretar pročitao zapisnik, čini mi se da je u prikazu onoga kobnog događaja u zapisniku rečeno da sam ja zatvorio sednicu. To nije tačno. Ja sam sednicu samo prekinuo i molim, u koliko je tamo upotrebljen izraz da sam zatvorio sednicu, da se popravi time da sam samo prekinuo sednicu.

Prima li Narodna skupština ovu primedbu na zapisnik? (Prima). Zapisnik je prema tome sa ovom primedbom primljen.

Izvolite čuti jedan amandman.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): G. Ministar finansija podnosi Narodnoj skupštini izmene i dopune u predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za 1936/37 godinu, Ministarstvo finansija — Budžetsko odeljenje — Br. 2537/VII od 6 marta 1936 godine. (Vidi prilog.)

Pretsednik Stevan Ćirić: Pročitani amandman biće stavljen na dnevni red kada dođu ti razdeli budžeta na pretres.

Izvolite čuti molbe za otsustva narodnih poslanika.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): G. Pavle Gajić, narodni poslanik, moli 5 dana otsustva i to od 7 do 12 marta t. godine.

Pretsednik Stevan Ćirić: Odobrava li Narodna skupština traženo otsustvo? (Odobrava). Objavljujem da je traženo otsustvo odobreno.

Izvolite čuti molbe i žalbe.

Sekretar Ante Kovač (saopštava): Narodnoj skupštini uputili su molbe i žalbe: Sadulah Kadribašić, Jozef Kleke, Aleksandar Spirić, Milutin Ilić, Vladimir Vujnović, Mato Orlović, Pantelija Kecman i ostali žitelji obližnjih sela iz Bosanskog Grahova, Andelko Bovižinović, Žarko Stragalac, Dušan Popović, Radomir Jovanović, Vjekoslav Montani, Kosta Tasić, Svetozar Vujković, Svetozar Matić i Marjan Ujčić.

Pretsednik Stevan Ćirić: Sve pročitane molbe i žalbe biće upućene Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo, gospodo, na dnevni red: produženje pretresa u pojedinostima budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1936/37 godinu. Na dnevnom redu je pretres budžeta rashoda — VIII razdeo — Ministarstvo finansija.

Ima reč Ministar finansija g. Dušan Letica.

Министар финансија Душан Летица: (Бурно пљескање), Господо народни посланици, г. др. Васа Јовановић, народни посланик, прочитао је пре почетка буџетске дебате, у име клуба кога претставља, једну декларацију у којој је критиковао рад Краљевске владе.

То у ствари није била декларација, но једна листа нападаја, нарочито противу Владиног предлога буџета и Владине финансијске и привредне политике. Она обухвата неких шеснаест тачака... (Један глас: За две тачке је паметнији од Вилсона!)... које негирају све и не признају ништа. Да је г. др. Јовановић бар једну једину ствар у добро уписао овој Влади, онда би његова аргументација имала неки вид објективности. Али не! Он је ексклузиван и изјављује: „Влада г. др. Милана Стојадиновића газдује као рђав домаћин. Она није донела ни једну једину меру за санирање народне привреде и државних финансија”.

А ви се, господо, сећате листе привредно-финансијских мера Краљевске владе, коју је цитирала мањина Финансијског одбора у своме извештају, и видите са колико је эле воље и нехата према чињеницама истакнута ова тврдња.

Критика г. Васа Јовановића садржи сувише мало конкретних ствари. Она се добрим делом бави чисто доктринарним разлагањима без икакве везе са нашом садашњом буџетском ситуацијом и узроцима због којих се у њу дошло.

Господин др. Јовановић каже, да је предложени буџет за једну милијарду већи од последњег фактично оствареног буџета. Предлог предвиђа приходе од 10.307 милиона динара, док је према

завршним рачунима за прошлу буџетску 1934/35 годину остварено свега 9.377 милиона динара прихода. Из овог закључка, у основи погрешног, г. др. Јовановић констатује да је буџет нереалан. Оваквом констатацијом г. др. Јовановић једноставно је игнорисао вишак наплаћених прихода у 1934/35 години према извршеним расходима за исту годину. За износ тога вишка од 378,7 милиона динара, он је смањено стварно наплаћене приходе, и свео их на тај начин на износ извршених расхода, на суму од 9,377 милиона динара. Место наплаћених прихода г. др. Јовановић је навео износ извршених расхода. Да је г. др. Јовановић навео износ наплаћених прихода, који износи 9.756,5 милиона динара, он би дошао до једне разлике према приходима новог предлога буџета, која место једне милијарде, како он каже, износи само 550 милиона динара. И за ову разлику од 550 милиона динара г. др. Јовановић могао је да нађе образложење у моме оштампаном експозеу. У њему сам ја истакао, да сам се код детаљне процене појединих врста прихода и пореских облика користио подацима наплате последњих месеци 1935 године, дакле најновијим и релативно најпоузданијим подацима. Господин Јовановић се ослања на податке године 1934/35, а две године дана сувише је велики размак времена за данашње прилике. То ће вероватно свако да призна једино не г. др. Јовановић. Господин Јовановић је казао да су и приходи од такса прецењени, и то доказује, опет ради ефекта, наплатом из 1933/34 године, дакле за још једну годину уназад. То он чини из разлога, што му је тада наплата за његову тврдњу повољнија од оне у 1934/35 години. Он тврди, да је у 1933/34 наплаћено 893,4 милиона динара на име прихода од такса, што према предвиђеној суми од 1.031 милион у новом предлогу чини разлику од 175 милиона динара. А да је г. др. Јовановић упоредио предвиђену суму са наплатом у 1934/35, што је правилније, јер је ближа години 1936/37, а та наплата износи 985 милиона динара, дошао би до разлике од 46 милиона, а не од 175 милиона између предвиђене и наплаћене суме. А и ова, пак, разлика од 46 милиона динара објашњена је у моме експозеу довољно јасно.

Видите ли, господо, до каквих се погрешних резултата може доћи, када се чињенице било површно третирају, било намерно изврћу. На сличан начин долази г. др. Јовановић, наравно до погрешних резултата, у својој четвртој тачци код процене непосредних пореза. Он сматра да су и они прецењени за 100—200 милиона динара. О питању непосредних пореза, а нарочито земљарине, за коју г. др. Јовановић тврди, да није извршено растерећење, толико је већ давано објашњења и приликом дебате у Финансијском одбору и у извештају мањине Финансијског одбора, да овога пута не желим искоришћавати ваше стрпљење. Изјављујем само толико, да сам у своме писменом експозеу дао прорачун прихода од земљарине, у вези са проценом катастарског чистог приноса, на један начин, који до сада није био уобичајен, и тако да тај прорачун и лајик може лако да схвати, а он је господину Јовановићу ипак остао несхватљив. (Пљескање и повици: Тако је!). Нећу вас, господо, замарати ни са критиком г. Јовановића о смањењу личних принадлежности и о персоналној политици Краљевске владе. О томе је било

довољно речи. Али, г. Јовановић није тачан и кад тврди да нису изнете државне обавезе из ранијих година. Да се г. др. Јовановић потруди да прочита званичне месечне прегледе Министарства финансија, и рачун изравнања за 1934/35 годину, — он се овом нетачношћу не би послужио. Он критикује и нову техничку израду државног буџета. Али може бити уверен да је овај систем према ранијем барем у толико бољи што се г. Јовановићу у будуће неће моћи десити онаква рачунска грешка, као овога пута, кад је проценио нереалност буџета за једну милијарду динара. Баш због ове нове техничке измене буџета г. Јовановићу биће доста да у будуће само погледа крајњу суму резултата наплате у новим завршним рачунима, и знаће одмах суштину, и неће се излагати погрешкама.

Да видимо, господо, још један лако уочљиви недостатак критике г. др. Васе Јовановића. Он напада ову Краљевску владу са аргументима, против којих се ова Краљевска влада и сама бори. Он износи сада, 26 фебруара 1936 године, резултате Финансијског газдовања ранијих влада и подвргава их критици и ту критику упућује на рачун ове Краљевске владе. Господин др. Јовановић овако јуриша и разбија већ отворена врата.

Да је ово тачно, господо, изволите чути те критике г. др. Јовановића, које се односе на државни буџет. У својој петој тачци замера што је буџет оптерећен дефицитом са преко једне милијарде. У шестој тачци замера што летећи дугови по његовом рачуну престављају суму од 3.500 милиона динара. У осмој тачци замера што обртни капитал државни садржи у својој активи извесне рачуне, које он назива рачунима „самообмане” и који не би смели као такви фигурирати у активној ставци. У тачци деветој замера што се у новом предлогу Финансијског закона озакоњују уредбе донете од стране Министарског савета на основу § 63 и 64 Финансијског закона за 1934/35 г. У тачци дванаестој замера што је унета стара одредба у § 12 тачка 1 предлога Финансијског закона о издавању благајничких записа. У тачци тринаестој замера што је такође унета стара одредба у § 13 тачка 14 предлога Финансијског закона, по којој Министар финансија по сагласности Министарског савета може закључити споразуме у погледу вршења ануитетске службе по државним зајмовима. У тачци четрнаестој замера што се на крају предлога Финансијског закона у § 52 озакоњују решења Министарског савета.

Ово су дословце констатације г. др. Јовановића на основу којих он упућује прекоре овој Краљевској влади. Међутим, и дефицит, и непречишћени обртни капитал, и летећи дугови и све напред наведене одредбе Финансијског закона, па и оне о благајничким записима, и друге, све је то садашња Краљевска влада наследила, само што је г. др. Јовановић учинио једну очигледну грешку, боље речено неконцилијантност, када то у својој декларацији није признао. (Повици: Тако је!) И када је на основу ових и оваквих података оптужио садашњу Краљевску владу, а давао је декларацију испред толиких својих другова који су за све ове узрочнике његове овакве критике у ранијем режиму давали свој глас. (Бурно плескање и повици: Тако је!)

Ова је необјективност потенцирана још и тиме, што г. др. Јовановић врло добро зна, шта је државни буџет. Он врло добро зна, да ће нови буџет бити извршиван под условима које ће створити и дати фактори, који и какви ће да буду у току 1936 године и почетком 1937 године. Каква ће бити та ситуација, немогуће је рећи унапред. Исто тако г. др. Јовановић врло добро зна, шта је ова Краљевска влада до сада предузела за консолидацију наших државних и самоуправних финансија и за оздрављење наше привреде. Г. др. Јовановић добро зна, да смањење земљарине, нова монополска политика и јавни радови, да поменем само ове маркантније, не могу остати без ефекта на нашу народну привреду, не могу остати без утицаја на промет добара и према томе и на државне приходе. Г. др. Јовановић зна добро, да ако приходи подбацују, да је Краљевској влади дужност да води рачуна о платежној моћи народа и да следствено томе спроводи штедњу у извршењу расхода, као што то и данас чини.

И зато, што г. др. Јовановић све ово врло добро зна, његова критика није била на достојној висини није била објективна. (Живо одобравање и повици: Тако је!) Ја сам уверен, господо народни посланици, да ћете се и ви са мношвом у овој сложити.

Дозволите ми, господо народни посланици, да вам сад поднесем извештај о стању и приликама у ресору Министарства финансија, коме имам част бити на челу.

Предлог буџета Министарства финансија рађен је по истим принципима као и цео буџетски предлог за 1936/37 годину. У техничком погледу финансијска администрација чини једну целину са привредним предузећима која спадају у надлежност Министра финансија. Целокупни расходи овог раздела износе 797,922.501 динар или за 28,108.151 динар мање од садашњег буџета. Лични расходи износе 360,899.627 динара или 38%, а материјални 491,022.974 или 62%. Код саме администрације, на 297,874.285 динара, лични расходи износе 81%, а материјални 19%, док код привредних предузећа, на 500,048.316 динара, лични расходи износе 13%, а материјални 87%. Број службеничког особља који потпада под ресор Министарства финансија, заједно са привредним предузећима, износи 16.837 лица. Од тог броја, Министарству финансија као централи, припада 2.250 лица, финансијским дирекцијама са пореским управама 11.784 лица, Управи монопола 961 лице, Државној хипотекарној банци са филијалама 794 лица, Поштанској штедионици са филијалама 731 лице, Правобраниоштву 146 лица, Државним добрима „Беле” и „Тополовац” 116 лица и фабрици шећера на Чукарици 55 лица. Концептних чиновника, дакле са факултетском спремом, имамо 765 или 4.54%, рачунских чиновника има 1.291 или 7.67%, пореских 1.610 или 9.56%, царинских 528 или 3.13%, катастарских 510 или 3.03%, архивских чиновника има 1.225 или 7.28%, чиновничких приправника 1.780 или 10.57%, званичника има 5.345 или 31.75% (већина у Финансијској контроли), служитеља има 714 или 4.24%, дневничара 2.696 или 16.01%, неразврстаних (државна добра) 94 или 0.56%, чиновника у Финансијској контроли 279 или 1.66%.

За финансијску администрацију предвиђено је у новом предлогу буџета за 10,825.467 динара расхода мање од садашњег буџета. Ова уштеда учињена је са доста напора с обзиром на улогу финансијске управе у државној администрацији. Надлежност Министра финансија, како у погледу израде тако и у погледу извршења државног буџета, у тесној је вези са свима другим ресорима. Управа финансијског ресора, по обимности и компликованости послова, на првом је месту у државној управи. Она обухвата рачуноводно-благајничку службу, службу пореску, царинску, катастарску, управу државних добара, управу државних монопола, службу по државним дуговима, службу правобранилачку, службу буџетску, као и надзор и контролу над овим струкама.

Рачунско-благајничка струка у погледу ажурности може нас задовољити, нарочито када се ова служба упореди са одговарајућим службама околних земаља. У свакој трећој десетини месеца, ми имамо дефинитивно сређене и прокњижене резултате финансирања прошлог месеца, резултате које је одобрила и визирала Главна контрола. У погледу израде завршних рачуна и општих државних рачуна, наше државно рачуноводство креће се данас у оквиру законом обележених граница. Треба да је много напора и труда, да се до ових резултата дође. Данас смо већ у положају, да имамо пред Народном скупштином завршне рачуне и на последње рачунске године, тако, да нам се не може одрећи ажурност и у овом погледу.

Практична примена новог Закона о државном рачуноводству изискује читав низ важних претходних радња, без којих се његово правилно извршавање не да ни замислити. Услед нове измене техничког састава државног буџета, и сам овај закон мораће се подврћи ревизији, зато је и рок ступања на снагу овог Закона одложен чак до 1 априла 1937 године.

У своме штампаном експозеу изнео сам детаљно анализу државних пореза по врстама, а у усменом експозеу указао сам и на смерове ка којима тендирају непосредни порези, а којима тендирају и посредни порези у свету и код нас. У нашем буџетском предлогу за годину 1936/37 удео непосредних и посредних пореза изгледа овако:

1) непосредни порези, по одбитку скупног пореза на пословни промет, износе у округлој цифри 1.891 мил. дин. или 17.6%;

2) посредни порези (трошарина, царина, таксе и скупни порез) 3.47 мил. дин. или 29.56%;

3) монополи по одбитку режијских трошкова (расхода) износе 1.589 мил. динара или 15.42%;

4) привредна предузећа износе 3.364 мил. динара или 36.23%;

5) остали приходи износе 122 мил. динара или 1.19%.

Наука је сагласна у томе, да је сувише упрошћена она диференција, по којој су непосредни порези „демократски“, а посредни „антидемократски“. Комбинација ове две врсте пореза у циљу њиховог узајамног корегирања и допуњавања, питање је конкретних финансијских и економских прилика. Не постоје у овом погледу крута и непроменљива правила, која би важила за све прилике и све земље. Француска је сигурно земља, где се највише тежило правом „пореском демократизму.“ Па ипак, и данас су тамо посредни порези скоро

двоструко већи него непосредни. Значи, да разлици финансијске нужде често морају да потисну у страну обзире социјалне правде.

У богатим земљама померање у корист посредних пореза на штету непосредних, правда се и порастом куповне снаге, оживљењем послова, појачањем промета добара. У сиромашнијим земљама, у које спада и наша, ово померање према посредним порезима је последица државне нужде, јер наша земља има мало богатства, које би омогућавало пораст непосредних пореза. Последњих година, до краја 1934 године наша пореска администрација тражила је од обвезника непосредних пореза један претерано велики напор, који они нису могли поднети. Зато се морало приступити смањењу пореских терета на тој страни. Ово смањење терета код непосредних пореза, извршено у току 1935 године, као и извођење јавних радова, имало је за последицу извештан скроман, али несумњив пораст послова и промета, што је опет омогућило снажнији прилив посредних пореза, у првом реду трошарине.

Ја сам, у напред изнетом односу појединих фискалних прихода у предлогу буџета за 1936/37, цео приход од скупног пореза на пословни промет сврстао у посредне порезе, ма да он не спада у потпуности у ову пореску категорију. Према томе, ни повећање пореза на пословни промет не може се у целом износу третирати као повећање терета посредних пореза. Најзад, треба водити рачуна и о томе, да се у групи посредних пореза не налазе једино и искључиво дажбине, које оптерећују обвезника у обрнутој сразмери према његовој економској снази, нити да њима подлежу само предмети најшире потребе. Узмимо за пример само скупни порез који погађа луксузне артикле. Њега плаћају по правилу економски најјачи слојеви, који иначе, не би били довољно ни праведно опорезовани. Значи, да и међу посредним порезима има таквих, који су не само издашни по своме ефекту, него који задовољавају начело пореске правде у истој мери колико и најправеднији непосредни порез.

Што се пак тиче пореске администрације, она је настојала, да ефикасност наплате помири са правичношћу и дужним обзирима према пореским обвезницима, избегавајући сваку шикану и сваку претераност. У овом погледу водило се рачуна о сугестијама и предлозима привредних кругова као ауторитативних претставника пореских обвезника, о којој сарадњи раније није било ни помена. С обзиром на постигнути успех у наплати пореској у току прошле календарске године, успех, који је само за вредност извршеног поуста на земљарини и течевини мањи од раније године, пореска управа може да се поноси да је од 1,821.232 пописа колико их је извршила 1934 године свела тај број на 814.573 пописа у години 1935 или за 1,006.659 пописа мање но у години 1935. (Бурно плескање и одобравање). Исто тако, пореска је управа број извршених продаја због дугованих пореза са 20.867 случајева у год. 1934, свела на 4.513 или за 16.354 продаја мање но у години 1934. (Бурно плескање и повици: Браво!). И ових 4.513 продаја извршено је прећутно споразумно са пореским обвезницима. Према томе је попис, у поређењу са годином 1934, вршен у год. 1935 само у 44,3%, а продаја само у 30,9%. А кад се упоређење изврши са

бројем ставака (рачуна) у пореским главним књи-гама, које износе за 1935 годину 4,171.491, показује се, да је попис извршен у непуних 20%, а продаја у 0,11%. Ови резултати најочитије показују, колико је данас порески шараф попуштен, и како се и поред тога умесним поступцима пореске управе могу да даду задовољавајући резултати. (Бурно пљескање).

Царинска служба из године у годину изграђује се, и као чувар фискалних интереса, и као фактор у вођењу наше привредне, а напоје трговинске политике. До године 1925 наша царинска политика управљана је претежно према интересима фиска. Те године поднет је предлог закона о општој царинској тарифи. Он је одмах стављен у живот, те се и данас налази у примени са свим својим доцнијим изменама и допунама. Предлог Закона о општој царинској тарифи донет је непосредно пред закључивањем серије трговинских уговора и инспирисан је духом заштите у циљу подизања и развијања наше домаће индустрије. Међутим, следствено обавезама које је наша држава преузела као чланица Друштва народа по закљученим конвенцијама о упрошћавању царинских формалности, као и извесним сугестијама односно међународне унификације царинских прописа, данас се у мом ресору интензивно ради на реформи царинског закона и царинске тарифе. А да би се још пре доношења новог царинског законодавства могло одговорити живим потребама садашњице, и да би се отклонили извесни недостаци у постојећим својим прописима, царинска управа, олакшава царинске формалности и акомодира своје поступке, према указаној потреби.

Царине морају бити разумне. Забране ремете саобраћај, а дају привилегисан положај, што није пожељно ни с погледом на интересе потрошача, правилан развој домаће индустрије у ширем смислу, па ни с гледишта фискалног. Мудром тарифском политиком обезбеђује се правилан развитак наше производње, аграрне као и индустријске, а омогућује се и пуна размена добара у трговинским међународним односима.

И, наша катастарска струка у пуном је напону свога рада. Од 10 милиона хектара колико је 1919 у нашој држави износила површина земљишта без катастра, покривено је досад триангулацијом 7 мил. хектара; детаљно је премерено 3 мил. хектара, а катастарски су операти израђени за 2 мил. хектара. Данас имамо карактер земљишта свих општина за све бановине, сем за Моравску, Вардарску и Зетску бановину. У Моравској бановини почео је детаљан премер прошле године. Премерено је око пола милиона хектара. У Вардарској бановини постоји катастар у шест срезова, а у Зетској је израђен само за 3 среза.

У 1935/36 години триангулацијом је покривена површина од 1,100.000 хектара. Детаљно је премерено 4.460 хектара. Класирано је 480.000 хектара у 314 општина са 721.000 парцела. Операт је израђен за 390 општина, 88.000 поседовних листова, 720.000 парцела и 521.000 хектара. Извршена је таква организација радова, да ће у наредној години резултати премера бити појачани без повећања буџетских издатака, а, исто тако, и резултати класирања и израда катастарског оператa.

Наредне буџетске године посветиће се нарочита пажња раду катастарских установа у Дунавској

и Савској бановини. У ту сврху повећана су буџетска сретства у границама општих расхода за катастар, а створиће се могућност, да и самоуправа могу суделовати код обнове катастра земљишта у тим областима.

За државна добра „Беле” и „Тополовац”, предвиђени су расходи са 62,055.450 динара или само за 406 динара мање од садашњег буџета. Приходи су предвиђени са 75.410.000 динара или за 2,112.700 више од садашњег буџета. Према томе од њих се очекује чист приход у износу од 13,354.550 динара.

Чисти приходи државног имања „Беле” кретали су се овако:

1929/30	16,711.402.97 динара
1930/31	12,728.176.30 „
1931/32	13,272.348.06 „
1932/33	6,785.469.13 „
1933/34	11,262.206.65 „
1934/35	12,726.554.06 „

И ако расходи ових државних добара према садашњој години нису повећани, у предлогу буџета за 1936/37 предвиђене су знатне суме за нове инвестиције у сврху повећања добитка. И у прошлој години инвестиције у овом добру биле су обилне. Нарочито, спроведена је инсталација у фабрици шећера за израду шећера у коцкама. Подигнуто је више господарских зграда. Пољопривреда је произвела веће количине индустријског биља и у властитој се режији прерађује лан и конопља. Рационално се искоришћује рибарство. Без повећања буџетских расхода ове године приступиће се подизању дирекцијске зграде, као и новог магацина за шећер, појачаће се одбранбени насипи и оправиће се привредна железница. Дугогодишњим стручним радом основана је на „Белу” највећа Југословенска станица за селекцију биља, која је до сада дала народу преко 500 вагона одличног семена разних културних биљака. У 1935 години ова станица је произвела селекционог семена шећерне репе толико, да може покрити целу потребу тога семена у држави.

Државна фабрика шећера у Београду, једна је од најстаријих наших фабрика шећера. Расходи њезини предвиђени су у новом предлогу буџета са 36,164.000 динара или за 1,436.000 динара мање од садашњег буџета. Приходи су прорачунати са 42,912.950 динара или мање за 5,407.050 од садашњег буџета. Према томе очекује се чист вишак прихода са 6,748.950 динара. Ово државно предузеће ради на комерцијалној бази врло успешно и стално је активно. Сем добити коју постиже на својим пословима и која улази у састав државних прихода, оно служи држави као регулатор цена шећерној репи и шећеру на домаћем тржишту. Из вишка прихода сваке године обнавља се фабричка машинерија и усавшава начин израде шећера.

У предлогу буџета расхода за монополску управу смањени су према садашњем буџету за 18,063.492 динара. Износ предвиђених расхода у 366,322.283 динара узима се као производни трошак монополске управе. Према предвиђеним монополским приходима показује се чист вишак прихода Управе монопола у износу од 1,589 милиона динара. Од предвиђених расхода пада на личне расходе 21,004.243 динара или 5,73%, материјалне расходе 345.318.040 динара или 94,27%. Међу ма-

теријалним расходима налазе се и кредити за ануитетску службу монополског зајма од округло 59 милиона динара.

Пословање буџетског одељења Министарства финансија обухвата и послове по самоуправним буџетима, јер финансирање самоуправних тела мора бити стално координирано са државном финансијском политиком. (Одобравање и повици: Тако је!)

До скоро су, међутим самоуправне финансије претстављале једну несрећену област, јер су самоуправна тела у разним покрајинама разнородно гздовала. Није потребно нарочито истицати, колико је то било штетно колико по народну привреду толико и по фискалне интересе саме државе. И ако још не постоји један јединствен закон о финансирању самоуправних тела, који би нормирао рад како општина тако и бановина у овој материји на један подробан и прецизан начин, ипак је, доношењем Закона о градским општинама, постигнут у овом погледу велики напредак. На основи овога закона, донет је 4 јануара т. г. Правилник о финансијском пословању у општинама, који је извршио потребну унификацију у финансирању општинских самоуправа и укинуо многе потпуно преживеле прописе и праксе. Овако је, поред осталог, омогућена ефикаснија контрола са стране Министра финансија. Уредба о бановинским трошаринама, као новитет, донета прошле године, уродила је одличним плодом, дајући један ефекат од преко 40 милиона динара. Њоме су финансијски извори бановина знатно и солидно појачани. Овај је резултат још значајнији, кад се има у виду, да се бановински буџетски дефицити непосредно реперкутирају на државну благајницу, на коју су до сада падали терети субвенција бановинама.

У ресору државних дугова имали смо од јесенас до сад да савладамо опсежне и деликатне задатке око регулација наших државних дуговних односа са иностранством. О резултату тог деловања имао сам част већ раније да известим Народну скупштину. Поред тога и редовних послова по служби државних зајмова, у овоме одељењу води се још и контрола кредита по зајмовима за јавне радове.

Ми можемо са задовољством да забележимо и резултате, које нам је у државно-благајничком пословању пружила последњих дана и наша новчана пијаца. За само 6 дана, без икаквих напора, без икакве рекламе, по слободној вољи наша је пијаца уписала 200 милиона тромесечних 4% благајничких записа. (Бурно пљескање и повици: Браво!) Уписивање би се и даље наставило, да није устављено, јер је била потпуно покривена расписана прва емисија од 200 милиона. Овај успех, најбољи је аргуменат поверења, које се указује према државним финансијама и овој смишљено организованој акцији око оживљења нашег привредног живота. Наша Народна банка за извршење овог уписа спремно је ставила на расположење своју одличну организацију. А наше обадве државне новчаничне институције спремне стоје да сваком имаоцу ових благајничких записа послуже есконтом у свако доба. Можемо се надати, да ће овом срећном операцијом одсад излазити на површину и бити стављено на расположење нашој привреди преко државне благајнице веће вредности готовог новца, које су, повучене, досад којекуда бескорисно лажале. (Бурно и дуготрајно пљескање).

Господо народни посланици, завршавам ово своје излагање о стању управних послова у моме ресору и молим Вас да прихватите предлог буџета који је њему намењен. Гласајући за тај буџет, Ви ћете указати и своје поверење одговорним чиниоцима, који по овоме важном ресору раде и сарађују са дубоком љубављу и оданошћу. (Бурно одобравање, пљескање и повици: Живео!).

Potpredsednik dr. Josip Režek: Reč ima narodni poslanik g. Todor Mihajlović.

Тодор Михајловић: Господо народни посланици, узимајући реч у дискусији о буџету једног најважнијег Министарства, чији су послови многу струки, јер се Министарство финансија поред својих послова бави и израдом буџета и стара о његовом правилном извршењу, који посао није ни једноставан ни лак, ја се надам, да ми нећете замарити, што ћу се поред питања по буџету овога Министарства дотаћи и других, која спадају у домен других ресора. Мени, господо, није циљ техничка критика овога буџета, јер за техничку израду његову нисам стручан. О њему како у начелу, тако и у појединостима, говорили су и говориће они народни посланици, који те ствари боље познају. Мени је пак циљ, да својим кратким излагањем скренем пажњу Краљевској влади на извесна животна питања нашег народа која су јој остала у наслеђе, о којима су њени чланови несумњиво размишљали, но нису имали ни времена ни могућности да их дефинитивно реше. (Повици: Тако је!) Мени је уз то циљ, да неку реч проговорим о томе, како се кредити по разним струкама и ресорима примењују, колико народ има користи у појединим гранама државног газдинства од своје муке и зноја, као и да у кратким потезима укажем на то, колико нашем сиромашном народу, који је свестан да држави треба да да и максимум своје снаге и привредне моћи, пада тешко, што је поред великих државних расхода, који премашују његову привредну моћ, оптерећен и разним другим таксама, нарочито бановинским и општинским таксама и дажбинама, које су га систематски осиромашавале и доводиле до болног сазнања, да се о њему није водила онаква брига, какву је он са правом заслуживао и заслужује, — онаква брига, каква је о њему вођена у оној малој Србији, која је и могла извршити с поносом и са пуно части свој национални задатак само зато, што је у њој био успостављен онај правилан склад између свих друштвених редова и сталежа, између великих и малих људи, између пресићених и гладних (Пљескање и повици: Тако је!).

Поред несношљивих такса, које сиромашном члану богате земље наше не допуштају да дође до пуне правде у општини, срезу, суду итд., поред тога што је приморан да своје продукте у бесцење продаје а своје потребе по скупе паре набавља, поред тога што годинама живи намножен на минимуму земљишта, које су му прадедови и дедови обрађивали, а које му у данашње време не доноси ни толико приноса, да се са породицом ни хлебом исхране, поред тога што су му монополски артикли одвећ скупи, поред беспослице, која му не допушта да ма с које стране динар заради, поред неправедно извршене класификације земље, на основу које му је разрезивана већа земљарина, поред неправилно одузетих шума, које је народ подизао а уз које му је рад онемогућен на њивама и ливадама својим, поред неправедне примене за-

конских прописа у провађању аграрне реформе, поред слабог старања о његовом здрављу и његове стоке, итд. он трпи, он подноси и оне бановинске и општинске таксе, плаћајући у виду трошарине и других дажбина, таксе и општински прирез оних имућних трговаца и индустријалаца по варошима, од којих су они под маском развитка домаће индустрије, ослобођени, а у чијим је шакама и иначе судбина њихова и њихових породица. (Пљескање) Треба, господо, видети, како сељаци плаћају трошарину и на оно што не продаду, како им се прорачунава тежина њихових продуката и наплаћује на тежину 30—40 кгр. пуи износ предвиђен за тежину од 100 кгр., како му се скидају гуњеви и како се систематски и материјално исцрпљује, треба још при томе знати, да им се убрани новац уполовљава и само делом предаје општинској каси, треба видети како се сељацима тражи наплата порезе и других дажбина, које су они једном платили извесним својим благајницима и претседницима, од којих имају и признанице, како им они продају и последњу краву, како им се чине огромне неправде које остају некажњене, а које су предмет истраге, које се отежу у бесконачност, па се истински треба забринути и запитати: па да ли се и правилним раздужењем, у границама наше финансијске моћи, које је питање најактуелније, а које је предмет најсавесније пажње Краљевске владе и овога Дома, да ли се може са оваквим бесконтролним органима решити макар и делимично социјално и економско питање у данима данашње кризе и беспослице.

Знам, да је свака Влада наше земље, — поглавито ова данашња, која је за кратко време приступила решавању многих проблема нашега села, и сељака, ситног занатлије и трговца, — прожета истинском љубављу према земљи и народу; знам исто тако, да је, поред многих мера, уведена и одобрена трошарина по многим варошима и варошицама искључиво ради тога, да се наше вароши и варошице, као центри срезова подигну; знам да су извесни министри и прошлих влада доносили уредбе, које су благотворно деловале на побољшање прилика нашега земљорадника и привредника; знам да је данашња Краљевска влада снижењем земљарине, олакшањем плаћања дужне порезе, подизањем откупне цене дувана, забраном драстичне егзекуције, којом се је раније ишло тако далеко, да су над сељацима вршени и лични претреси, при чему нису штеђени ни сиромашни инвалиди, дала видна доказа о истинским намерама, да помогне сиромашни свет, али оно што раде општинске власти у појединим крајевима без контроле бановине, на очиглед власти, прелази, господо, границе допуштенога у једној правној земљи.

Тражећи пуну заштиту Краљевске владе и њеног Министра финансија, молим, да се трошарина као незаконити и непотребни намет укине или знатно умањи, као и да се успостави разумна и строга контрола над радом општинских власти.

Уредбом Господина Министра финансија од 8 новембра 1935 године, учињене су олакшице у погледу отплате дужнога пореза оним лицима, која дужну порезу у целости исплате. Њоме нису обухваћене многе ствари, којима би та корисна уредба била допуњена, наиме: дужна пореза сељакова проистиче махом од неправичне класификације земље, на основу које је била разрезивана земљарина, а дужна пореза занатлије, трговца и других привредника од високе кућарине и неправилно ра-

зрезане течевине. Та се задужења и данас воде по књигама и ретко је наћи лице, које би дужну порезу могло одједном исплатити, да би могло користити олакшања предвиђена Уредбом Господина Министра финансија. Стара задужења довела су занатлије и мале трговце у врло тежак положај. Они не могу и не смеју макар и мањим кредитом отпочети никакав посао, пошто нису у стању у првоме реду да плате целокупни износ дужне порезе, на основу кога би добили уверење за отпочињање новог посла. При томе има многих случајева, где земљорадницима није скинута пореза на земљишта, која нису више у њиховом поседу. А има и таквих, да нису одуживани порезом на радње, које су давно престали обављати. Има многих занатлија, који се, радећи по другим местима, ван седишта својих пореских управа, где плаћају своју порезу, задужују дуплим износом, и ако подносе уверења о плаћеној порези из места одакле су дошли итд. Сви ови и овакви случајеви диктују потребу, да се изврши ревизија свих старих пореских задужења, па погрешна задужења по најкраћем поступку отписати, а осталима дати могућности, да без потреса, повремено, према платежној моћи, исплате дужну порезу у дужем размаку. (Одобравање)

Краљевска влада је повећањем цена за откуп дувана произвођачима помогла ту врсту народне привреде, од које Монополска управа има велике користи. Али је исто тако потребно, да Монополска управа с обзиром на оскудицу новца у народу и јевтину продају сељачких производа, снизи цене монополских артикала: соли, петролеуму, дувану, нарочито најниже врсте, жижицама итд. чиме ће се постићи већа потрошња. (Одобравање и повици: Тако је!) Нарочито треба омогућити производњу соли у земљи, и недопустити продавцима да сељацима наплаћују велики проценат за мељаву, која повећава цену соли за 25 до 30 пара динарских по килограму.

Поред најсавесније и најправичније поделе кредита и државне помоћи од стране Краљевске владе по бановинама и њеног старања да се народу, нарочито у храни помогне, неједнакост и неправична подела долази у извесним бановинама до пуног свог изражаја. Тако се и могло десити, да у извесним бановинама, које су вршиле поделу хране на основу непроверених извештаја среских начелника, поједини срезови добију сами већу количину жита, но читав један крај, састављен од 10 срезова, познат као крај изразито пасиван, а при том крај, који је у прошлој години настрадао од града и суше. Но, неправична подела кредита за јавне радове најочитије је изражена у прошлој години у ресору Министарства грађевина.

Довољно је прегледати поделу кредита у минулој години, па видети како се код нас водила саобраћајна политика по оној народној: „Ко има и даће му се“. Из те и такве поделе кредита видимо, да се крајевима, који су имали ту срећу да се вежу и пругама дуплог колосека, који имају и с једне и с друге стране пруге делимично и асфалтиране путеве, где су засеоци и села везана добрим путевима, давале милионске суме, док су беспутни крајеви, где се и данас иде на коњу и самару и то у времену савреног аутомобилског саобраћаја, остављени без помоћи како државне тако и бановинске. (Пљескање.) Класификација путева у извесним бановинама тако је погрешно изведена, да су путеви, који везују села па чак и

општине, оглашавани бановинским путевима првог реда, док су путеви, који везују центар са морем у најближој линији, сасвим ланчки оглашавани место државним, — путевима бановинским и то другог и трећег реда. (Пљескање.) Довољно је изнети само један пример. Пут Митровица—Рибарић—Рожај, чија би дужина за спајање са новим путем, који је у изградњи, Нови Пазар—Беране, износила свега 70—80 километара, куда би требала, да је среће, да прође и Јадранска пруга, јер би пролазила кроз чиста наша насеља уз реку Ибар, кроз најбогатији крај шумама и рудама, оглашен је путем бановинским другог реда и о његовој се изградњи у Зетској бановини и не помишља. Колика је важност овога пута, најбољи је доказ тај, што су наши најбољи стручњаци, како цивилни тако и војни, предлагали да тим путем иде један део Јадранске пруге. Колика је вредност тога пута, сведочи и то, да су француски стручњаци, који су за време турске владавине радили пругу Скопље—Митровица а и немачки, за време окупације, поклањали овоме путу првокласну пажњу, а да и не спомињемо ту жалосну околност, да смо, приликом евакуације, без оваквог пута били приморани сачувати богатство наше земље у Руговским клисурима. Како су пак кредити за јавне радове у прошлој години распоређени, ево тачних података: Нови Сад—Суботица: 220 милиона, Београд—Панчево: 14 милиона, Загреб—Београд: 24 милиона, Загреб—Љубљана: 24 милиона, Загреб—Сушак: 5 милиона, Љубљана—Крањ: 20 милиона, Савска и Приморска бановина — туристички пут: 30 милиона, Сушак—Бакар—Крањ: 20 милиона, Љубљана—Шкофлица: 10 милиона, Марибор—Иљ: 6 милиона, Сплит—Солин—Трогир: 15 милиона, Дубровник—Цавтат: 3 милиона, Метковић—Дубровник: 8 милиона, Београд—Земун: 7 милиона, Градишка—Бања Лука: 10 милиона, Сарајево—Мостар: 10 милиона, Авала—Младеновац—Топола—Крагујевац: 90 милиона, Ниш—Плоча—Пирот: 3 милиона, Пријепоље—Бијело Поље—Колашин: 30 милиона, Сарајево—Мостар: 10 милиона, Скопље—Велес: 10 милиона, Ниш—Нишка Бања: 10 милиона.

Ово је без икаквог коментара, господо, за свакога онога који добро познаје беспутне крајеве наше земље и њихов значај за будућност, како у војничком тако и у привредном погледу. Када се ова подела пажљиво проучи мора се доћи до једног несумњивог закључка, да је иста из основа неправична, јер су занемарени они крајеви земље наше, који су у првом реду морали бити предмет нарочите пажње, како у погледу изградње путева и железница, тако и у сиромаштву и беспослици житеља њихових, који би се упослили, чиме би им се у многоме олакшао иначе тежак живот, што је свакако и била тенденција установе ове врсте државне помоћи. (Одобравање.)

Далеко сам и од помисли, да би напредније и културније крајеве наше земље требало оставити у привременом застоју у погледу изградње нових и одржавању старих саобраћајних веза. Тиме би се погодила трговина и привреда, која је у њима најразвијенија, али се мора признати, да је крајње време, да се привредни живот Јужне Србије и Црне Горе, које су беспутне, оживи изградњом нових железничких мрежа и нових путева, (Пљескање), како би се природне лепоте и неисцрпно богатство нашега Југа најрационалније искористи-

ло. О југ су се отимали, нарочито о Пелагонију, Повардарје, Косово, Метохију и Полиме, и државе средњег века и њихови моћни владари, а од југа су наши умни владари и државници стварали центре наше државе. Данас јој се истина певају песме-славопојке, као колевци и матици, но од песме се не живи, јер „гладан се славуј песмом не храни”. С тога је потребно, да се бар поделом нових кредита исправе старе грешке, и да се разним „стручњацима” бановинским не остављају без истинске контроле овако крупни послови, који дубоко задиру у живот народа.

Пријатно ми је констатовати, да је насељеничком питању, односно раздужењу наших сиромашних насељеника, Краљевска влада поклонила пажњу доношењем Уредбе о знатном отпису и олакшању остатка дуга, што претставља једну стапу у правилном решењу аграрног питања, које је за нашу земљу од велике користи. Потребно је убрзати рад на подели државне утрине, која је неколико пута ограничавана у сврхе насељења и повећати кредите за откуп земље оних, који се селе. Но, при овом раду, не треба заборавити у првом реду домородце, који годинама са добијеним решењима чекају на премер и доделу земље, коју су требали добити још у почетку спровођења саме аграрне реформе. Правда а и интерес наше земље захтевају, да се овим људима, чији су се претци борили вековима да очувају свој домаћи праг, своје име, свој језик, веру и друге знаке нашег националног обележја, што пре изиђе у сусрет. (Пљескање и повици: Тако је!) Право је у првом реду њих задовољити једним минимумом, јер су сваки крајичак натопили крвљу и знојем и били кроз сво време тешког робовања наша национална тапија. (Бурно пљескање и повици: Тако је!) Треба знати, да су они са породицама, које су се од ослобођења знатно намножиле, остављени да живе и раде на имањима чија површина не износи више од неколико ралица земље, коју су по чивчијском праву наследили, и ако им се ова допуна, према броју радних чланова у породици, што пре не додели, земља ће бити подељена новим насељеницима, а они ће бити приморани да се селе са прадедовског земљишта, или да служе новим и старим комшијама онако, како су некада као чивчије служили велепоседницима и њиховим посредницима. (Повици: Тако је!)

Морамо признати, да је у нашој земљи шумско законодавство било, ако не на последњем, а оно на претпоследњем месту, и ако би оно требало, баш у нашој земљи, да заузме једно од првих по својој важности, јер се односи на најсиромашнији и земљом најоскуднији део нашега народа — на наша планинска села, чија је егзистенција у нераздвојној вези са шумском економијом. Нашим законодавством, коме је јамачно био циљ чување и подизање шума ради народа, онемогућено је земљораднику да може доћи до потребног дрвета за ситне мале продаје у крајевима у којима се земљорадник поред земљорадње бави и шумском привредом, јер се дрво из државних шума може продавати само лицитацијом. Тај је принцип истакнут до немогућих размера, и доводи до несхватљивих аномалија у оним многобројним случајевима малих потреба, којима је тако дубоко прожет живот земљорадника, занатлије и мале дрварске привреде нашег села и града. (Одобравање и повици: Тако је!) То и такво законодавство тре-

ба прилагодити народним потребама, а да се при томе ипак очува онај највиши постулат савршеног шумског законодавства: да се шума чува и за будуће генерације. Наше шуме не могу само служити производњи дрвета, него и сточарству, од кога живе читаве покрајине. С тога је потребно, да се интереси шумарства и сточарства доведу у склад и да се инаугурише таква шумска привреда, која најбоље одговара животу нашег народа. (Одобравање.) Питање ограничења шума је једно од такође важних питања за наш сељачки свет. Судови за ограничење шума, — јамачно у жељи да држава што више узме од сељака, и заборављајући да су интереси народа и државе идентични, и да је те шуме сељак подизао, гајио и о њима се као о својој животној потреби старао и водио рачуна, — одузимали су не само највеће комплексе него и ситногорицу а са њоме и сељачка имања: ливаде, пашњаке, њиве, појила, перила и т. д. и тиме им онемогућивали да своја имања обрађују и за себе и своје породице огрев прибављају.

Сељаци су остављени на милост и немилост чуварима шума, који свакодневно подносе реферате, на основу којих се кажњавају, а те баснословне казне престављају чешће онолики износ, колико, по данашњој процени, у паду општих вредности, готово износи целокупна вредност њиховог имања. И у овом питању, Краљевска влада је предложила Скупштини, а ова усвојила одредбе § 85 Финансијског закона за 1935/36 год. Послате су истина комисије за поновни преглед и ревизију, али правичног решења још нема, с тога би било потребно, да се овом крупном и тако важном питању покљони пуна пажња и донесе одлука, да се у нови Финансијски закон унесе оваква одредба, као и у прошлом, као и да се новом одредбом унесе један кредит за мелиорације сувата и планинских пашњака.

Било би потребно о здрављу народном и о здрављу његове стоке повести озбиљнијег рачуна. Нарочито је потребно буџетом предвидети сеоске амбуланте по удаљеним селима планинским, где свет наш још не зна за лекара. Лечи се онако, како се лечило у најстарије доба: разним травама, разним бабским лековима и средствима, које културни свет више не познаје. Повремене експедиције, какве су биле организоване из фонда поч. Луке Ђеловића, нарочито су благотворно деловале на наш сеоски свет и његово здравље. Код специјалиста за разне болести, који су, поред научних истраживача, престављали један важан део те експедиције, многи су нашли лека својој болести, поред благотворног утицаја и додире наше праве интелигенције са нашим здравим селом и сељаком. Такве би експедиције требало чешће пута организовати и државном помоћи субвенирати. Служба ветерине, нека ми је допуштено рећи, није довољно и добро организована. О здрављу стоке, која за сељака значи „пола живота“, јер му у сточарским крајевима служи сточарство, као занимање, не води се довољно рачуна. Постоје при сваком среском начелству срески ветеринарски референти; постоје у нашој земљи у многим местима и бактериолошки институти, поред којих, нажалост, у по једном срезу само за кратко време угине хиљадама крупне рогате и ситне стоке од болести, коју ни ветеринарски референти, па ни разни стручњаци по институтима не познају. Да вам наведем само један пример: у једном делу Косова, а нарочито у Срезу кос. митровичког, дреничком и вучитрнском, сваке

треће године, од почетка јесени па до првог снега, болест, коју сељаци зову „шунтуром“, коси хиљадама грла крупне и ситне рогате стоке. Ветеринари — стручњаци, констатовали су, да ту болест, која је, као што рекох, њима непозната, производи крпељ. На тој се констатацији стало, место да се бактериолошким испитивањем проучи болест, нађе лек и упути народ на разумно лечење своје стоке, чиме би се спречио и отклонио један од врло важних разлога осиромашавања нашег и иначе сиромашног света, коме је плодна и добро нагнојена земља и здрава стока први животни услов. (Повици: Тако је!)

Морам се укратко дотаћи и народне просвете, и ако је буџет Министарства просвете већ изгласан. На просветним стварима — нарочито на подизању школских зграда по селима — не можемо се много пожалити, бар не ми из Јужне Србије, мада је још далеко од тога, да у том погледу можемо бити задовољни, јер, у западном делу Јужне Србије, по селима махом а и по варошима, знатан је број трошних нехигијенских зграда, у којима наша деца, у почетним данима свога живота, руше своје здравље. Издржавање основних школа је једно болно питање, које кочи правилан развој основне наставе. Оно је и у прошлости претстављало проблем, а данас је над-проблем, јер су општине, нарочито наших брдских и сиромашних крајева, у данашње време, када сељак трпи нечувену оскудицу у новцу, у немогућности, и поред најбоље воље да према школама, којих у неким општинама има по две, три, испуњавају своје обавезе. С тога је потребно, да у духу вечитих и оправданих захтева нашег учитељства, издржавање основних школа пређе у државне руке, чиме ће народна школа бити снабдевена свима модерним училима и уређајима. Народном просвећивању треба исто тако поклонити пажњу. Овогодишњим пројектом буџета Министарства просвете предвиђене су, истина, извесне суме за издржавање аналфабетских течајева, за хонораре дневничарима и наставницима домаћичких школа, које су дале до сада добре резултате. Предвиђене су исто тако и извесне суме и за награде и набавку корисних књига. Па ипак мислим, господо, да су предвиђене врло мале суме за друштва и просветне установе, које воде акцију, и то врло успешну, против неписмености у народу и предано раде на његовом просвећивању. Исто тако је мала сума намењена за подизање просветних домова. Било би потребно, господо, да се износи повећају и правилно расподеле. (Одобравање и повици: Тако је!)

Господо народни посланици, да би народна школа у истини била школа рада и школа будућности, потребно је поклонити највећу пажњу души народне школе и народног просвећивања — народном учитељу, који је у прошлости, на част нашој нацији, извршио своју дужност, а који је и у данашњици несебично и до самопрегора врши, (Пљескање) јер, господо, морамо признати, да су они најидеалније, најнесебичније, па чак и најпрактичније, решили проблем уједињења југословенског учитељства са бановинским секцијама својим, (Повици: Тако је!) и тиме — насупрот званим и незваним политичарима, који су подизали култ личности на рачун култа државе и народа и који су стварали разна питања, — указали прави пут, којим треба ићи и радити на духовном јединству нашег народа. (Пљескање и повици: Тако је!)

У најплеменитијем послу-изградњи духовног уједињења и изглађивању свих сметњи, које ни у историји већих народа нису могле бити избегнуте, народни ће учитељи бити опет први пионири, па су као такви, живећи по најзабаченијим крајевима, заслужили да се о њима поведе рачуна. (Одобравање и повици: Тако је!) Тим пчелама-радницама, којима су снижени дохотци до максимума, потребно је олакшање њиховог тешког и мучног рада. Они пак у својој скромности не траже много, они траже да им се врати изгубљена сталност, да им се, као и другим чиновницима, олакша напредовање, које им је онемогућено § 258 став 2 Закона о чиновницима, јер за њих постоје извесна ограничења, којих нема код чиновника других струка и траже доношење новог и савременијег Закона о народним школама, уз минимално побољшање свога материјалног положаја а у границама државне и народне финансиске моћи. Колико би се олакшао рад Министру просвете и његовом подручном особљу, враћањем учитељске сталности, то ми, господо народни посланици, најбоље знамо, а колико би користи културно-просветни рад имао од сталности учитељске на нашем селу, најбоље сведочи прошлост, када је наша школа у малој Србији била примеран углед за све балканске земље око нас. (Повици: Тако је! — Пљескање) Многа места добила су, незаслужено, пуне гимназије, док су у многим много значајнијим местима гимназије сведене на четвороразредне, у по неким претворене у грађанске школе, а у по неким потпуно укинуте. Било би потребно створити план, по коме би се фиксирани центри за пуне гимназије и полугимназије, како би се и даровитој деци из забачених села омогућило школовање, чиме би се једновремено могла уклонити и она оправдана суревњивост извесних места, где су гимназије затворене или једним потезом без разлога претворене у четвороразредне. Похвалан је пак рад господина Министра просвете на пројекту новог Закона за средње школе, а нарочито на унификацији просветног законодавства, на једнообразности наставе и уџбеника за целу земљу, јер, набавка неједнообразних уџбеника, који су сваке године постајали неупотребљиви, поред скупе школарине, материјално је и осетно црпла сиромашније ђачке родитеље. (Одобравање и повици: Тако је!)

На завршетку овог кратког излагања, у коме су само делом додирнута питања која засецају дубоко у живот нашега народа, ја тражим и молим: да се непотребне и народу неиздрживе разне бановинске и општинске таксе ревидирају; да се општинска трошарина по варошима у унутрашњости укине и замени прирезом (Одобравање); да бановински и општински буџети буду од стране Министарстава најпажљивије прегледани, јер врло добро знамо како они пролазе кроз бановинска већа и општинске одборе; да се правилном решењу аграрног питања у целој земљи, а нарочито на Југу, поклати најозбиљнија пажња, и да се домородцима по решењима изда допуна пре свега, јер то захтева социјална правда; (Пљескање и повици: Тако је!) да се сељацима врате шуме које државу не интересују, а које су им судовима за ограничење неправично одузете заједно са зиратним земљиштем; да се здрављу народном и његове стоке обрати већа пажња; да се у просветном погледу једном дође до једнообразности наставе и јединствених уџбеника у средњим школама (Одобравање); да се скупа школарина снизи и тиме

омогући школовање и деце сиромашних слојева нашега народа, јер је здраво село наше било увек животни извор наше снаге и моћи (Пљескање и повици: Тако је!); да се врати учитељска сталност и побољша материјално стање нашег честитог чиновничког кадра, а нарочито нижег, које стално живи у стрепњи од сутрашњице и нових несразмерних снижења плата (Одобравање); да се нађе пута и начина, новим трговинским уговорима са суседним земљама, да сељачки производи добију боље цене (Пљескање и повици: Тако је!) и да се домаћем занатству, трговини и индустрији, омогући пун и правилан развој; да се што пре донесе нов инвалидски закон, као и да се у првом реду донесе закон о раздужењу сељака, занатлија, трговаца и привредника у границама наше финансијске моћи. (Пљескање и повици: Тако је!) Но, за тај и такав важан посао, као и за друга овим кратким излагањем не додирнута питања, ми морамо дати поверење Краљевској влади. (Бурно пљескање) Ми јој морамо помоћи да државни брод изведе из узбурканог мора у тихо пристаниште. (Бурно пљескање и повици: Тако је!)

Апелујем стога на све другове у овом Дому, на десницу као и на левицу, чије присуство приликом решавања најважнијих питања државних и народних дубоко жалим, да се оканемо непотребне опструкције и апстиненције, јер смо сви за јединствену државну заједницу, (Бурно пљескање и повици: Тако је!) сви морамо бити прожети општом љубављу према народу и држави, па се као такви сви морамо и заложити за опште лечење, да се тако изразим, од једне опште болести, која није дело ни прошлих влада, а најмање ове, но последица послератне психозе и оскудице оне љубави према општем добру, којом се је наш честити народ одликовао у прошлости, а без које нема и неће бити благостања у будућности. (Одобравање и повици: Тако је!)

Изјављујући поверење Краљевској влади и верујући, да ће она остати верна принципима истакнутим у декларацији коју је дала приликом доласка на власт, да ће кроз призму широких народних слобода чувати недељиво народно и државно јединство, које нам мора бити прече од свега и свачега, (Бурно пљескање и повици: Тако је!) да ће приступити коренитим реформама по свима гранама нашег државног и народног живота, да ће донети савремене, прецизне и јасне законе, прилагођене народном животу и његовим потребама и да ће се старати, да свака народна аспра, предвиђена годишњим прорачуном, буде правилно распоређена, — гласају за овај буџет, уз скромну и искрену молбу, да Народна скупштина, Краљевска влада и сви фактори наше земље поклате Косову и целој Јужној Србији ону пажњу, коју, и по својој историјској прошлости, и по својим природним преимућствима, и по своме до сада неискоришћеном بلاгу Косово и Јужна Србија заслужује. Јер, господо, морам да нагласим, да Јужној Србији ни до данас није дат онај замањ, који смо јој били дужни дати. Она нам с правом узвикује, гласом Ернеста Ренана, који је на зидинама Акрополиса тражио од Француза, Енглезана, Римљана и осталих обнову Акрополиса и са њоме сјај византиске културе, и моли Вас, да јој вратите оно, што сте јој у историској прошлости узели, да би јој сачували сјај од царства мрака. (Бурно пљескање).

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, mislim da je cela Narodna skupština saglasna sa time, da sve stvari koje stoje u vezi sa jučerašnjim događajem, budu hitno saopštene. Zato vas molim, da mi u ovom momentu dopustite, da učinim jedno važno saopštenje. Dobio sam izveštaj Imunitetnog odbora koji ovako glasi:

„NARODNOJ SKUPŠTINI

Beograd.

Imunitetni odbor Narodne skupštine primio je preko Gospodina Predsednika Narodne skupštine zahtev Gospodina Ministra unutašnjih poslova Pov. III Br. 478 od 6 marta 1936 godine, kojim, na osnovu izveštaja Uprave grada Beograda II Br. 124 od 6 marta 1936 godine: da je uhapšen narodni poslanik Arnautović Damjan, zbog zločina, koji je učinio pucanjem iz revolvera u sednici Narodne skupštine, pošto je zatečen na samom delu zločina, traži od Narodne skupštine ovlašćenje za produženje krivičnog postupka protivu imenovanog narodnog poslanika za pomenu to krivično delo.

Na sednici svojoj, održanoj 7 marta 1936 godine, Imunitetni odbor odlučio je *jednoglasno*: Da predloži Narodnoj skupštini da se, na osnovu §§ 107, 108 i 110 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini u vezi sa članom 74 Ustava Kraljevine Jugoslavije, dade ovlašćenje za produženje krivičnog postupka protivu narodnog poslanika Damjana Arnautovića zbog zločina, koji je učinio prucanjem iz revolvera na Gospodina Predsednika Ministarskog saveta i Ministra inostranih poslova g. dr. Milana Stojadinovića, u sednici Narodne skupštine na dan 6 marta 1936 godine.

Odboru je čast umoliti Narodnu skupštinu, da ovaj njegov izveštaj izvoli usvojiti.

Za izvestioca Odbor je odredio g. Živka Šušića, narodnog poslanika.

Sekretar,

Rad. V. Gajić, s. r.

Za Predsednika Imunitetnog odbora najstariji član,

Milovan Lazarević, s. r.

Članovi:

Dr. Andrej Veble, s. r.

Mil. D. Mijić, s. r.

Radoje M. Jovičić, s. r.

Dr. Vojislav Došen, s. r.

Ivan Šakić, s. r.

A. Stanković, s. r.

Todor R. Tonić, s. r.

Zejnel-beg I. Stracimir, s. r.

M. Kalamatijević, s. r.

Dušan Milošević, s. r.

Živ. Šušić, s. r.

Gospodo narodni poslanici, dostojanstvo Narodne skupštine zahteva, da odluke u ovom pogledu donosimo hitno. Zato sam slobodan predložiti kao Predsednik, da ovaj izveštaj Imunitetnog odbora proglašimo hitnim. Prima li Narodna skupština? (Jednodušni povici: Prima!) Pošto je ovaj predlog primljen, to, po § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, možemo staviti ovaj predlog kao prvu tačku na dnevni red iduće sednice. I ja ću biti slobodan, pri kraju ove sednice, kad budemo utvrđivali dnevni red iduće sednice, predložiti, da se ovaj

izveštaj Imunitetnog odbora stavi na prvo mesto na dnevni red iduće sednice.

Reč ima narodni poslanik g. Radisav Vučetić. (Pljeskanje na leviци).

Radisav Vuchetić: Gospodo narodni poslanici, na ovu govornicu dolazim, da, kao narodni poslanik-seљak, iskreno i otvoreno kaжем оно што мислим, да са овога места треба рећи у име народа, који ме је и послао у овај Дом, у име народа, који тражи да овде кажем истину и све онако како он мисли и како жели да се ради у његовој народној држави.

Ја вас, господо, на првом месту хоћу да замолим, да ми допустите да кажем, да жалим што ми није могуће, да овде говорим пред свима народним посланицима изабраним 5 маја прошле године на једном заједничком економско-привредном програму, да би се сви заједно могли заложити за остварење тога програма и то онако исто, као што смо се залагали и за своје мандате. Тај је програм садржао, на првом месту, решење питања о раздужењу нашег сељака као и решење других економско-социјалних питања, која су толико крупна и толико важна, да су данас постала у мање ни више, него питања социјалног мира у нашој земљи. (Повици на левици: Тако је!) Ја жалим, господо, што нису ту и наши остали другови са левице, и, право да кажем, ја не могу кривити за њихово отсуство само њих већ и вас, господо, са деснице, јер, господо, ви сте љубоморно одбијали сваки предлог нас са левице, и ако су ти предлози у већини случајева били и оправдани и у корист сељачког народа и државе. Хтели сте себи да присвојите право, да само ви имате право. да та питања решавате. А ја, господо, опростите ми што морам рећи, да и међу вама и међу друговима који нису ту, не видим велики број у гуњу и опанку, нити оних који на терену — у селу живе, и непосредно познају муке и невоље нашег сељака, и у опште малог човека, и који за њега раде. Бојим се да је и међу једнима и међу другима мало оних, који мисле искрено да што пре, и пре од свих других питања, ваља искрено решити питање раздужења сељака и друга питања у вези са тим, а што смо, господо, сви ми народу јавно обећали, према чему ми то народу и дугујемо. (Повици на левици: Тако је!) Али, ето, већ прође 9 месеци, а ми не само да народу обећање не испунисмо бар делимично, него, нека ми се не замери, то је моје мишљење, код већине се то питање одлаже у неповрат, и сви говори о овоме питању су само демагошке природе.

Ја ћу сада да изложим своје мишљење о буџету Министарства финансија.

Господо народни посланици, државне финансије најважнији су инструменат за живот једне државе и народа у њој. Како су уређене финансијске установе, како оне функционишу, таква нам је и целокупна државна администрација и ја одмах, господо, морам да кажем, да уређење наших финансијских уснова не само да не задовољава, већ представља, најблаже речено, један велики неред.

Остављајући буџет Министарства војске и буџет Министарства саобраћаја — првог као буџет који служи народној одбрани, а другог као буџет привредног Министарства — буџет Министарства финансија равња се скоро са буџетом Министарства просвете и изнаша скоро 800 милиона динара. Упо-

ређен са неким другим Министарством, на пр. са буџетом Министарства пољопривреде или буџетом Министарства трговине, он је скоро осам пута већи од ових и тиме уједно потврђује ону стару пословицу да је „увек боље онима који су ближе каси“, а пошто је каса у рукама Министарства финансија, оно није жалило ни у стварању нових одељења, ни у броју чиновника, ни у наградама које је требало да чини.

Када је, господо, Министар финансија нашао за потребно да свима осталим Министарствима препоручи да штеде и да смањују буџете, требао је да тако исто поступи и сам у своме Министарству, те би онда она народна пословица: „Врачу, излечи се прво сам“, имала дејство и на остала Министарства, а овако, троши отац, троши мати, па се онда и не чудите што и деца не могу да буду штедљива, него су распикуће. (Веселост.)

Скоро 10% целокупног буџета троши Министарство финансија и то само зато, да убере оно што се убрати може од прихода народних а за рачун издржавања државних институција. Несумњиво је то велика цифра од 10% и недозвољени износ режијских трошкова за убирање царина, пореза, монопола и другог, што је потребно за рад Министарства финансија.

Министарство финансија није се задовољило да се само брине око што бољег државног буџетирања, него, да би себи прибавило што више важности, узело је чак и оно што не потпада под његов ресор. Погледајте само, које су све бригае овога Министарства: државни буџет довољан за једно читаво Министарство, јер у појединим земљама чак и постоји Министарство буџета, што ми изгледа правилније и боље него овако како је код нас; пензије и државни дугови јесу друга и трећа велика брига овога Министарства. Затим, прибирање прихода од пореза — посредних и непосредних, од такса као и сви државни монополи. Сем тога, ово Министарство има за дужност да, преко Државног правобраниоца, брани у свим парницама државу, државна права и државну имовину. Али са овим није свршена сва брига Министарства финансија, јер сем овога, оно има и другу велику бригу, а то је: валутна политика наше државе, која се води преко нашег динара и Народне банке. Па, и ту није стало Министарство финансија, него је у своје руке узело и целокупно унутрашње кредитирање, стављајући под своју контролу све државне банке као: Народну банку, Државну хипотекарну банку, Поштанску штедионицу и Привилеговану аграрну банку. Па и поред свих ових брига које су велике, оно је узело и најрентабилнија државна предузећа у своје руке као што су: Државно добро „Беље“, „Тополовац“, Државну фабрику шећера на Чукарици и т. д. и т. д.

Потребно је да разгледамо, како је до сада то Министарство извршавало све ове поверене му дужности, и да ли је у ствари могло да прогута све оно, зашта је имало тако велики апетит да узме у своје руке. Да пођемо редом:

Прва велика брига Министарства финансија је државни буџет. О државном буџету је говорено много о начелној дискусији и у дискусији у појединостима. Сви су се сложили, почев од Министра финансија, Владине већине и нас опозиције, да државни буџет до сада није био реалан. Ми смо казали да и овај није реалан. Министар финансија у многом нам је то и потврдио. Значи, да прва

основна дужност, коју ово Министарство има да врши, до сада никада није била извршена онако како треба, па то је господо, нажалост, и данас случај.

Друга велика брига Министарства финансија јесу пензије. О њима је било такође речи у посебном претресу. Милијарда динара или 10% целокупног буџета иде на пензије. Пензије примају и они који једва имају 32 године живота, а 25 година државне службе; и они, који никада нису били у државној служби; и они који су били неколико месеци. Сви они, који су уживали милост политичара и политичких великана, добијали су од њих за заслуге политичког удварања и клањања државну вечиту помоћ у виду пензије. Министарство финансија није било способно да разчисти ово стање, и да склони са државних јасала све оне који на то немају права, ни по божјим ни по земаљским законима правде и правичности.

Трећа брига — државни дугови. Незнам тачно како ствари стоје јер ту нисам тако велики зналац. Али сама констатација, да ови државни дугови стално расту, доводи ме до убеђења, да је и ту Министарство финансија водило политику лошег домаћина.

Четврта велика брига овог Министарства јесте прикупљање државних прихода. И ту видимо, да Министарство финансија није ишло једним правилним и праведним путем. Оно је ишло у сабирању својих прихода прво од оних који су најслабији и који најмање отпора могу да даду. Државни монопол, који плаћа поглавито широка сељачка маса у соли, гасу и дувану, јесте главни приход. Такса је уведена на све што постоји у овој земљи: на ваздух, воду, сунце (Смех). Штогод хоћете да имате, таксену марку морате да прилепите.

Онда пореза. — Пореза се опет највише наплаћује од оних који најмање имају — од сељака. Цела војска државних службеника, егзекутора и других, јури по селима, наплаћује, продаје, износи девојачку спрему и све друго што сељаку највише треба, док у вароши, не само да су пореска оптерећења мања, него долазе врло често и велики опроштаји, застарелости, па и опроштаји разних казни, као што су биле оне казне кријумчарске од 300 милијона динара итд.

Одбрана државних интереса, која је такођер поверена овом Министарству, као што видимо из новина, завршава се увек рђаво по државу. Све парнице редом држава губи. Зашто? Можда зато, што су уговори које је склопила били рђави. Можда зато, што је одбрана слаба, а можда и зато, што држава прави грешке у прекршајима уговора и неће да се поравњава. Наш народ каже: „Јевтиније је и најскупље поравнање од најдебље добилене парнице.“ А један од бивших претседника Министарства г. Никола Узуновић увео је методу, да се увек иде на парнице, а да се не долази до поравнања, да не би, како од каже, његов образ поцрвенео. Имао је право да то чини, јер је чувао свој образ, да би поцрвенео на другим стварима, важнијим по државу, као: панчевачки мост, нишки збор итд. (Пљескање) Ни овај задатак, према томе, уважено Министарство финансија није вршило у корист државе онако како је то требало. Јер, чим држава губи све парнице, значи да није способна да брани своје интересе.

Валутна политика тешко је погодила нашег земљорадника неопрезним и снажним јачањем ди-

нара, а данас одржавање динара на једној висини која не одговара стварности и давање извозницима мањег курса, значи једно ново опорезивање на земљорадника, чији се производи извозе.

На наш терет и рачун, држава долази до јевтине валуте за своја плаћања, увозници до јевтине валуте за плаћање увезене робе, а ми сељаци плаћамо један нов и невидљиви порез, ни једним законом неозакоњеним у овој земљи.

Министарство финансија, између осталог, води и бригу око унутрашњег кредитирања. Под његовом директном контролом јесу: Народна банка, Државна хипотекарна банка, Поштанска штедионица и Привилегована аграрна банка. Узимајући под своју руку ондашњи Министар финансија, а садањи Претседник Владе, казао је, да то чини у интересу народне привреде, да изједначи кредитну политику банака и омогући узајамно помагање истих. Веровали смо, да ће одједном осакаћена и онеспособљена Аграрна банка постати моћни кредитни извор за кредитирање земљорадника. Шта видимо: Наставља се она стара политика, политика кредитирања вароши, трговине и индустрије. Милијарде и милијарде новаца Народне банке, Хипотекарне банке и Поштанске штедионице дате су мањини становништва ове земље. 25% чине сви они други који нису сељаци и тих 25% добијају као кредит милијарде новаца, које ове привилеговане новчане установе имају. Сељак нема кредита, ни директно ни индиректно, ни од Народне, ни од Хипотекарне банке, ни од Поштанске штедионице. Оно мало што има преко задругарства од ових банака, то је тако мало, да се и не види од стотине и стотине милијона датих другим. А Аграрна банка остала је онаква, каква је и била. Пошто је своје паре раздала велико-поседницима, она је променила политику и казала је: Сада хоћу да кредитирам и вас мале земљораднике, али немамо пара. Вероватно кад добије пара, поново ће доћи на своју првобитну политику, да кредитира великопоседнике. Министар финансија мора да води рачуна, да у потпуности измени кредитну политику ових великих новчаних институција те да оне већ једном отпочну са кредитирањем земљорадничких организација. (Одобравање на левици)

Особиту пажњу обраћам Господину Министру финансија на рад Привилеговане аграрне банке, која се претворила у установу расходованих чиновника, којима је циљ борба, против живих задружних земљорадничких установа (Пљескање на левици и повици: Тако је!)

О државним предузећима које води Министарство финансија, не треба много да говорим. Али је довољно да Вам кажем, да су та државна предузећа рентабилна само у онолико, у колико своју рентабилност црпу из фабрике шећера на Чукарици и на Бељу, тј. у колико то плаћа потрошач. У свим другим случајевима она су нерентабилна. Ја не знам и неразумем, зашто Министарство финансија има „Беље“, а зашто га нема Министарство пољопривреде? Зар „Беље“ не би могло да послужи као највећи расадник стоке и семена за целокупну нашу пољопривреду? (Пљескање на левици и повици: Тако је!) Зар „Беље“, као државни домен и угледно пољопривредно добро, не треба да буде под Министарством пољопривреде? Или, зар држава тако мало верује у способност Министарства пољопривреде, да своје пољопривредно добро не сме да поверава томе Министарству, а

поверава му бригу свих осталих сељачких имања. (Пљескање на левици.) Ако је то, што би једино сматрао као оправдано, онда бих молио Министарство финансија, да и нас узме под своје окриље; а Министарству пољопривреде, док је овакво, остави као Министру за физичко васпитање једног секретара, један аутомобил и министарску титулу, — јер ће мање бити штете и по нас сељаке и по државу. (Веселост. — Бурно пљескање на левици).

Али оно за шта је највише криво Министарство финансија, јесте, што је створило царство бирократије у свом Министарству и осталим Министарствима. Ако кад год станете у два сата на углу код Лондона и погледате оно море од државних чиновника, који излазе, ви ћете онда видети све оно што је Министарство финансија учинило и шта све Министарство финансија издржава. (Одобравање на левици).

Ви сте сви живи сведоци, да смо ми доскора и баш у време привредног просперитета у нашој земљи имали по срезовима пореске управе, са свега два до три чиновника, једног до два званичника и једног или два служитеља и ти су људи били довољни да у државну касу утерају по 80 до 90% од свих разрезаних непосредних и посредних пореза на пореске обвезнике. Поред тога, сви други послови у вези са овим били су ликвидни и ажурни, сваки порески обвезник у свако доба могао је знати из своје пореске књижице којом сумом је задужен, ако је шта полагао, колико још има да плати, те је према томе имао могућности да умерава своје расходе. Међутим, данас, господо, ми имамо исте те пореске управе, али са много већим бројем чиновника и службеника, јер при свакој пореској управи имамо од 4—5, па и до 10 пореских егзекутора. Уз то имамо катастарске управе, које су нека врста пореских отсека, јер оне врше распоред земљарине и такође имају по неколико чиновника и службеника и напослетку имамо финансијске контроле са по 2—3 службеника. тако, да скупа, у место једне Пореске управе са 5—6 чиновника и службеника имамо данас око 20 разних финансијских чиновника и службеника, које народ плаћа, а што у великој мери повећава личне издатке по буџету Министарства финансија. (Повици на левици: Тако је!).

При бановинским финансијским дирекцијама такође имамо читаву, ако хоћете, армију разних чиновника, званичника и службеника, тако, да кад тамо одемо, морамо веровати да и тамо има чиновника, који преко целог дана ништа не раде.

Порески егзекутори, при пореским управама по срезовима, претстављају један велики терет на народној грбачи; они н. пр. одлазе по селима ради наплате пореза и од пореског дужника наплате 100 динара на име пореза, од које суме некад 10, а некад 20 динара на име егзекутивних трошкова, што иде у фонд егзекутивних трошкова и у колико је овај фонд већи, у толико је већи број пореских егзекутора, који од 1 јануара па све до половине јула ништа не раде, али плате из овога фонда примају и лепо живе, а порески дужник — сељак од 100 динара, са тешком муком зарађених и од својих уста заштеђених, даје једну петину за фонд егзекутора.

А шта нам раде органи финансијске контроле? Они, господо, на сваком кораку лове сељака,

иначе бедом притиснутог, лове га на пијацама, на саборима и вашарима, свуда и на сваком месту при продаји његових производа и често га пута излажу плаћању тешких казни и глобе, које су у већини случајева дошле због непознавања одредаба трошаринских и таксених, које је завело Министарство финансија, и које су често непознате и самим финансијским стручњацима. (Одобравање).

Ради јасније илустрације хаоса у нашој финансијској администрацији, ја хоћу да наведем неколико примера. Данас ви, господо, нећете наћи ја мислим, ни један од сто пореских обвезника, који би вам могао рећи колико је порезом задужен, колико је отплатио и колико још дугује, јер он то из његове пореске књижице не може да види, што је доказ, да је финансијска администрација толико компликована, да заслужује право име „хаос”. — Осим тога, господо, ми смо прошле године имали незапамћену сушу, која је уништила све плодове наших плодних равница Посавине, Тамнаве и Колубаре и других. Сопственици пострадалих земљишта благовремено су тражили отпис пореза на пострадала земљишта, али, господо, Финансијска дирекција при Банској управи у Сарајеву ни до данас не пристаје и неће да отпише порез — земљарину, на пострадала земљишта, позивајући се за то на некакву Уредбу Министра финансија из ранијих година. А још је гори случај био са отписом пореза на земљишту у Срезу тамнавском за 1934 годину. Ево како ствар стоји: у 1934 години цео Срез тамнавски као и суседни срезови били су захваћени пролетњом сушом, која је трајала до конца маја, и због које је принос пшенице и ливада био тако рећи сведен на 1/5, а негде и мање, од обичног нормалног приноса. Отпис порезе тражен је благовремено, али је Финансијска дирекција у Сарајеву уважила отпис за 20 села — катастарских општина у моме срезу, а 24 катастарске општине одбила је од отписа и тако је испало, да 3 суседне општине оне у средини буду ослобођене, а оне две одбијене. Тек на моју интервенцију код г. Министра финансија ова је грешка исправљена. Према овоме, ја мислим, господо, да се ово не може назвати друкчије него рђавом администрацијом у Министарству финансија и да је крајње време да се ово зло лечи. Господо, Министарство финансија, да би покрило расходе по своме буџету и по буџету осталих Министарстава, завело је многе и многе таксе, трошарине и посредне порезе. Све то, господо, у првом реду и највише погађа нашег сељака, тај темељ државе на коме она почива, јер је сељак као најмногобројнија класа највећи потрошач и највећи произвођач, па према томе и највећи платац. Јер, у крајњој линији, сви ти посредни намети падају на њега, јер сви други друштвени редови те посредне порезе на њега пребаце. (Одобравање на левици и повици: Тако је!).

Па кад је то тако, и кад и ви сви то добро знате, онда вас молим, да ме помогнете, да и ми учинимо нешто што ће бити у складу са социјалном правдом.

Целом свету је, господо, познато, да наша земљорадња данас не доноси никакав чисти приход. То признају сви објективни људи, свих занимања у нашој земљи. О томе се много пише и говори у нашој земљи већ неколико година, а само то не признајемо, или нећемо да признамо ми и Краљев-

ска влада. По здравом разуму, господо, по свима законима и прописима опорезовати треба само оно, што даје чист приход и то тек по одбитку минимума за егзистенцију. (Бурно пљескање на левици)

Такав начин опорезивања је у ствари, господо, диктат социјалне правде и то мора бити тако и спроведено, али, господо, у пркос томе, у буџету на страни прихода опорезована је земљарина са 450,000.000 динара и ако као што рекох, земљарина сопственику не само да не даје никакав чист приход, који би се требао опорезовати, већ, у већини случајева, не даје довољно ни за егзистенцију. За доказ овога, може да ми послужи чињеница, господо, да ми сваког дана видимо, како један огроман број људи из села долази у град, да у њему потражи рада и зараде, јер му обрада земље не даје довољно сретства ни за најпримитивнији живот којим наш сељак живи. (Одобравање на левици и повици: Тако је!).

Док је ово необорива истина, дотле, господо, у буџету који је пред нама, а на страни прихода, предвиђена је сума од 270,000.000 динара на име пореза на зграде (кућарина) дакле, за читавих 180,000.000 динара мање, него на име пореза на земљарину, а ја, господо, држим да се нећу преварити кад кажем, да чисти приходи од кирија на зграде, само у неколико наших већих градова: Београд, Загреб, Сарајево, Скопље, Нови Сад и Љубљана износе више, и много више него чисти приход од земљарине у целој земљи. (Одобравање на левици) Поред тога, приход од кирија на зграде, увек је сигуран, док приход од земљарине скоро увек зависи од догађаја у природи. (Бурно пљескање и повици: Тако је!).

То је оно, господо, што ја у главном хоћу да кажем, да овако финансирање не ваља, јер да не опорезује праведно све друштвене редове и занимања у нашој земљи, и да наше Министарство финансија о томе није довољно водило рачуна нити пажње поклонило.

Због овога, господо, ја сам слободан у име Народног сељачког клуба да предложим, да се порез на земљарину сасвим укине као неправедан. (Пљескање).

Овим би се, господо, постигло много. То би била једна мера за лечење тешког економског стања и нашег сељака, то би сељаку дало воље за већу продукцију, то би нашу пољопривреду у неколико кренуло из замрлости и дало јој новог полета; то би допринело и смањењу огромног броја пореских чиновника и егзекутора и смањило многе издатке по буџету, јер, господо моја, није вајда водити толике милионе дужне земљарине и задуживати земљорадника новом, кад то сељак не може да плати па ма имали на сваких десет пореских дужника једног егзекутора. (Повици на левици: Тако је!) Ми смо, господо, у прошлости имали рђав прецедан о земљарини, јер у 1934 години, у колико се сећам, од стране бив. Министра финансија у Влади г. Узуновића, повећана је земљарина са 20%. Влада г. Јевтића то је повећање укинула, а ова Влада је за ову годину смањила земљарину за 33%. Али, господо, све је то недовољно. Ми морамо истини у очи погледати.

Можда ће неко од вас рећи, да земљарина није велика, а ја тврдим, да је она превелика, управо неиздржљива за наше житарске крајеве, какав је мој крај, јер мој срез се задужује земљарином го-

дишње пет до шест милиона динара, колико ја верујем не плаћа 20 срезова брдских и пасивних.

Ако би, господо, хтели да се у буџету накнадно надокнади мањак који би се појавио укидањем земљарине ја мислим, да би се и то могло постићи сигурно, и то, на тај начин, што би смо смањили личне расходе по свима државним установама а на вишим чиновницима, што би укинули или бар смањили број луксузних установа и што би повећали порез на кућарину итд.

Господо, Министарство финансија издашно је, оно је издашно на све друго само не на оно, што треба да служи нашем сељаку. Ја, господо, хоћу овде да вам изнесем један случај из мога среза. Ви знате, да је прошла година била сушна, да је била тешка и оскудна година, али је ипак народ мога среза на једној страни пута извукао 10.000 м³ камена, које је банска управа откупила. Тај камен је зденут у гомиле, у кубике и с једне и с друге стране пута, и само једна кола могу да пролазе између тих гомила. Да би се тај пут могао завршити, Технички отсек у Банској управи у Сарајеву издао је путем лицитације за 550.000 динара, да се овај камен истуца и да се положи на пут и поваља. Тај пут веома је важан, јер он води од Уба за Дебрец и Шабац. То је стратегијски пут. Али сада, када треба приступити изради тога пута, и када би се доношењем 550.000 динара у ту околину могло нешто и народу помоћи, јер би могао да заради и хлеба себи купи, Финансијска дирекција у Сарајеву стала је на гледиште да нема пара за израду тога пута, а тим је путем и саобраћај прекинут и не може ни преко целог лета бити употребљен, зато што се двоја кола не могу да мимоиђу. Када сам питао, зашто не може да се сада ради, они су ми казали, да није држава дала одређену дотацију од 7 милиона динара. Зато молим Господина Министра финансија, да Банској управи у Сарајеву стави на расположење... (Један народни посланик прилази Министру финансија и разговара с њим)... Молим Господина Министра финансија да не разговара са г. г. посланицима, већ да слуша мој говор.

Pretsednik Stevan Ćirić: Molim gospodu narodne poslanike, da ne razgovaraju sa Gospodinom Ministrom finansija, koji treba da sasluša govornika.

Радисав Вучетић (наставља): Ако г. Министар финансија не може да стави Банској управи на расположење целокупну дотацију, нека јој бар даде толико, да може да изради овај пут.

Господо, на завршетку свога говора, не могу а да не реагирам на говор једног народног посланика из Владине већине, који је казао, да је он само сељак, и да већег сељака од њега нема; да је ово сељачка влада, и да је клуб Ј. Р. З. сељачки клуб.

Господо, ја мислим да је таква изјава тога господина колеге, из основа нетачна. Управо у супротности је са оним, што народ, па баш и бирачи тога народног посланика мисле, јер да је клуб Ј. Р. З. сељачки клуб, он би као једини клуб на кога се у овом Дому наслања влада г. др. Стојадиновића нешто већ и учинио за сељака, и да је влада г. др. Стојадиновића једна сељачка влада, она би за 8 месеци, од како је на управи земље, и делом показала да је она пријатељ сељаку, и не би дозволила, да се и данас врше забране и сељаку одузима све оно што му се у дому нађе, за наплату зеленашких дугова, и ако се тај сељак бори са

глађу, јер кад би Краљевска влада и ви који је помажете усвојили ове моје примедбе и предлог за брисање земљарине, ја бих и ако сам опозиционар, гласао за овај буџет. Иначе, господо, гласаћу против. (Један глас: Влада вас помаже, а ви њу не!) Она не помаже сељака.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, pretres u pojedinostima predloga budžeta državnih rashoda — VIII razdeo — Ministarstvo finansija, završen je. Prelazimo na glasanje. Glasaće se po partijama sedenjem i ustajanjem. Ona gospoda koji primaju pročitane partije sedeće, a koji ne primaju ustaće. Molim izvestioca g. dr. Časlava Nikitovića da izvoli pročitati partiju 383.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović прочита партију 383.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 383? (Glasovi: Prima — Ne prima!) Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, objavljujem da je partija 383 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 384.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović прочита партију 384.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 384? (Glasovi: Prima — Ne prima!) Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, objavljujem da je partija 384 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 385.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović прочита партију 385.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 385? (Glasovi: Prima — Ne prima!) Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, objavljujem da je partija 385 većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 386 sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović прочита партију 386 са предложеном амандманом Краљевске владе, који гласи:

VIII RAZDEO — MINISTARSTVO FINANSIJA

GLAVA LXVI — MINISTARSTVO

Redovni rashodi

B. Materijalni rashodi

Part. 386 Kancelarijski troškovi, štampa i ostale potrebe:

Poz. 5 Odeljenje katastra i državnih dobara (sa novim premerom)

Subpoz. 8 menja se i glasi: „Nadnice radnika na novom premeru i na održavanju katastra kao i nadnice radnika i stručnog personala za reprodukciju katastarskih planova i dnevnice dnevničara i honorarnih službenika”.

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitatu partiju 386 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne prima!) Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, objavljujem da je partija 386 sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 387.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — VIII razdeo — Ministarstvo finansija od partije 387 do 400 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 400a sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović pročita partiju 400a sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA LXVIIIa — UPRAVA DRŽAVNIH MONOPOLA

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 400a Lične prinadležnosti:

Poz. 1 Plate — periodske povišice itd.

b) Činovnički pripravnici

Mesto: „45 čin. pripravnika od VIII grupe, staviti: „50 čin. pripravnika od VIII grupe“, a mesto: „25 u I raz. skupoće“ staviti: „30 u I raz. skupoće“ i povećati sa +87.840.—

Mesto: „11 čin. pripravnika od XI grupe“ staviti: „16 čin. pripravnika od IX grupe“, a mesto: „7 u I raz. skupoće“ staviti: „12 u I raz. skupoće“ i povećati sa . . +76.035.—

Mesto: „4 čin. pripravnika od X grupe“ staviti: „9 čin. pripravnika od X grupe“, a mesto: „2 u I raz. skupoće“ staviti: „5 u I raz. skupoće“ i povećati sa . . +41.646.—
i uneti: „2 u II raz. skupoće . . +21.774.— +227.295.—

Svega gl. LXVIIIa, povećati sa . . +227.295.—

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština pročitano partiju 400a sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne primal!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, objavljujem da je partija 400a sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 400b.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — VIII razdeo — Ministarstvo finansija od partije 400b do 400j/1 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Izvolite čuti partiju 400k sa amandmanom Kraljevske vlade.

Izvestilac dr. Časlav Nikitović počita partiju 400k sa preloženim amandmanom Kraljevske vlade, koji glasi:

GLAVA LXVIIIv — MONOPOL SOLI

Materijalni rashodi

Part. 400k Utrošak soli i drugi troškovi:

Poz. 1 Utrošak soli, džakova itd., smanjiti sa . . —227.295.—

Svega gl. LXVIIIv, smanjiti sa . . —227.295.—

Ukupno VIII razdeo, . . . — — —

Pretsednik Stevan Ćirić: Prima li Narodna skupština partiju 400k sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade? (Glasovi: Prima — Ne primal!). Ona gospoda koji primaju, neka izvole sedeti, a koji ne primaju, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, objavljujem da je partija 400k sa predloženim amandmanom Kraljevske vlade većinom glasova primljena. Izvolite čuti partiju 400l.

— Za ovim je Narodna skupština, glasajući sedenjem i ustajanjem o svakoj pojedinoj partiji, u smislu čl. 102 Ustava i § 67 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini većinom glasova usvojila u pojedinostima sve partije budžeta rashoda — VIII razdeo — Ministarstvo finansija od partije 400l do 400š/19 zaključno.

Pretsednik Stevan Ćirić: Gospodo narodni poslanici, pošto su sve pojedine partije i pojedini amandmani, predloženi od strane Kraljevske vlade, usvojeni, objavljujem da je ceo budžet rashoda — VIII razdeo — Ministarstvo finansija u pojedinostima primljen. (Burno pljeskanje).

Dozvolite, gospodo narodni poslanici, da sa vašim pristankom zaključim ovu današnju sednicu. Za iduću sednicu dopustite da sada utvrdimo dnevni red. Sa obzirom na to da ste izveštaj Imunitetnog odbora koji vam je pročitano, proglasili hitnim i isti vam je odmah razdeljen, predlažem da se na narednoj sednici, na prvom mestu i kao prva tačka dnevnog reda stavi:

Pretres izveštaja Imunitetnog odbora o davanju ovlašćenja za produženje krivičnog postupka protiv narodnog poslanika Damjana Arnautovića po zahtevu Ministra unutrašnjih poslova radi daljeg krivičnog postupka.

Kao drugu tačku dnevnog reda predlažem: Produženje pretresa u pojedinostima predloga budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za budžetsku 1936/37 godinu:

IX razdeo — Ministarstvo vojske i mornarice;

X razdeo — Ministarstvo građevina;

XIV razdeo — Ministarstvo šuma i rudnika, — to je sad promena i mesto XI razdela — Ministarstva saobraćaja došlo je Ministarstvo šuma i rudnika.

XIa — razdeo Ministarstvo pošta, telegrafa i telefona.

Prima li Narodna skupština ovaj dnevni red? (Prima). Objavljujem da je predloženi dnevni red primljen. Današnju sednicu zaključujem, a iduću zaključujem danas posle podne u 17 časova.

Sednica je zaključena u 12.55 časova.

PRILOZI

„MINISTARSTVO FINANSIJA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

Budžetsko odeljenje

Br. 2537/VII
6 marta 1936 godine
u Beogradu

NARODNOJ SKUPŠTINI

Na osnovu § 58 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, u vezi moga pisma Br. 2404/VII od 4 marta o. god., čast mi je predložiti da se u predlogu budžeta državnih rashoda i prihoda sa predlogom Finansijskog zakona za 1936/37 godinu izvrše sledeće izmene i dopune:

A. RASHODI

XIII RAZDEO — MINISTARSTVO TRGOVINE I INDUSTRIJE

GLAVA XCI — MINISTARSTVO

Redovni rashodi

A. Lični rashodi

Part. 690 Specijalne nagrade:

Poz. 4 Nagrade članovima Kasacionog odbora, povećati sa . . . . . Din. + 2.800.—

B. Materijalni rashodi

Part. 703 Materijalne potrebe Uprave za zaštitu industrijske svojine, smanjiti sa Din. — 2.800.—

Svega gl. XCI . . .

GLAVA XCII — BANSKE UPRAVE

Redovni rashodi

B. Materijalni rashodi

Part. 718a (nova) Otplata anuiteta Državnoj hipotekar. banci za zgradu Trgovačke akademije u Ljubljani . . . . . Din. +400.000.—
Svega gl. XCII, povećati . . . . . Din. +400.000.—
Svega XIII razd. povećati . . . . . Din. +400.000.—

B. PRIHODI

V RAZDEO — RAZNI PRIHODI

GLAVA XIII — RAZNI SITNI PRIHODI

Redovni prihodi

Part. 16 Po struci Ministarstva finansija

Poz. 3 Odeljenje državnih dugova i drž. kredita pod g) Naknada iz državnog fonda za javne radove . . . . . Din. +400.000.—
Svega V razd. povećati . . . . . Din. +400.000.—
Svega prihode povećati . . . . . Din. +400.000.—

Ministar finansija,
Letica s. r."

